

pedig szinte elképzelhetetlen térkép és az azokon lévő térképi jelek nélkül, ugyanis a tanulóknak elég nehéz lenne elmagyarázni, hogy milyen irányba haladunk, vagy épp miként is kell elképzelni a körülöttünk lévő földrajzi adottságokat.

A tér ábrázolásához elsőként a homokozóban történő szemléltetés szoktuk alkalmazni, ahol maga a kisdíák is különböző jeleket és ábrákat használ a meghatározáshoz, s ezen képek segítségével teszi magának könnyebbé a tájékozódást. A második gyakori módszer, ahol ábrák, jelek és színek felhasználásával tudunk térképi alapismereteket tanítani, az a sötétszátérkép. Itt a só-liszt-víz masszába rajzolt képet színekkel tudjuk gazdagítani, mely segítséget nyújthat a képi ábrázolás fejlesztéséhez. Harmadsorban a hagyományos térképi formákat is használhatjuk, esetlegesen az IKT-eszközöket alkalmazhatjuk térkép készítéséhez.

A tanórák keretében a pedagógus fő feladata, hogy arra igyekezzen a figyelmet terelni, hogy milyen módon lehet a legegyszerűbben és a lehető legpontosabban megtanítani a térképen való tájékozódást, és egyben eme elsajátított képességeket milyen módszerekkel lehet megszilárdítani a diákokban. Farsang (2005) szerint a térképolvasást egy három szintből álló képességfejlesztési módszerrel lehet a legjobban megtanítani. Az első a *szemléleti vagy mechanikai térképolvasás*, melynek segítségével kezdetleges információkat keresnek a diákok, s válaszolnak a feltett alapkérdésekre, mint pl. „hol?” és „milyen?”. A második a *logikai vagy okfejtő térképolvasás*, ahol már a „miért?” és a „hogyan?” kérdésformákra is tudni kell választ adni. Itt nem elég az adott információt leolvasni, hanem értelmezni is kell a látottakat. A harmadik szint a *teljes térképolvasás*, ahol a tanulók összetett módon tudnak a kérdésekre válaszolni, le tudják elemezni, majd össze tudják rakni a kapott mozaikokból a megfelelő képet.

Az ábrázolás mellett egy térképen nagyon fontosak a jelek is, hogy a tanuló tudja, pontosan mi

mit jelent és miként ábrázolják egy felületen. Minden térképen találkozunk jelekkel. A jel megadja az adott természetföldrajzi vagy társadalomföldrajzi egység elhelyezkedését a térben, vagy épp magyarázatot ad az ott lévő tárgyról, épületről, közlekedési fajtáról.

A térképen az egyes elemek megkülönböztetése érdekében a magasság és a mélység érzékeltetésére színeket használunk. Minden domborzati formának megvan a maga színe és annak jelentése is. Míg a természet színeit, azaz a barnát, a zöldet, a kéket és a sárgát a természeti adottságú térképeknél használjuk, a piros és a fekete színeket a gazdasági jellegű térképeknél alkalmazzuk.

Ezeknek a jeleknek az elsajátítására az egyik legjobb módszer a GEOdomino használata, aminek fő célja a képek és a fogalmak közötti párhuzam megfelelő rögzítése. Elkészítése és használata nagyon egyszerű. A hagyományos dominó működési elvén alapul, azzal a különbséggel, hogy itt az adott térképi jeleket kell a megfelelő fogalmakkal párosítani. Ezzel alapozva a képességek és a készségek fejlesztésére és hatékony elsajátításukra. Nagy segítségünkre lehet még a különböző jelek elsajátításában a GEOkocka is. Elkészítése nagyon egyszerű, hatékonysága pedig mérhető. Készítsünk rajzlapból vagy kartonból egy nagyjából 20x20x20 centiméteres kockát, majd minden oldalára ragasszunk fel olyan jeleket, melyek megfelelnek a használni kívánt térképünk tematikájának. Természetesen ha kisebb csoportokban szeretnénk dolgozni atlaszok segítségével, akkor elég egy kisebb méretű kockaforma is. A gurítás után pedig a kapott jelet kell a térképen megtalálni, és megnevezni azt konkrét példákkal.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Farsang A.: *Korszerű módszerek a földrajzoktatásban*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem, 2005.
- Navrátilová, K. – Bujnová, E. – Ivanovičová, J.: *Vlastiveda na I. stupni základnej školy*. Nitra: UKF, 2002.
- Varga T.: *A térképi ismeretek tanításának és megszilárdításának módszerei*. In: Katedra – szlovákiai magyar pedagógusok és szülők lapja, XXIII/4, 2015, 32.

KOMJÁTI ILONA

KÉPZŐMŰVÉSZETI KELLÉKEK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÓ-NEVELŐ TEVÉKENYSÉG SORÁN

A vizuális nevelés komplex, összetett nevelési terület, mely nagymértékben befolyásolja a gyermek fejlődését. Ezen tevékenységek lehetővé teszik a különböző eszközök, anyagok megismerését, alkalmazását, felhasználását. A gyermekek kíváncsiak, szeretnek kísérletezni, alkotni. Egy kis segítséggel arra nevelhetjük őket, hogy figyeljenek a környezetükre, hogy legyenek képesek „alkotni”, legyenek kitartóak, bízzanak saját erejükben. Fontos szem előtt tartani a gyermek életkori sajátosságait, fejlődési szintjét, vágyait, törekvését.

A egyes életkorú csoporttevékenységek során a kisebbek sokszor kérték, hogy kipróbálhassák a nagyok által alkalmazott technikákat, az általuk használt eszközöket. Ahhoz, hogy kíváncsiságukat kielégítsem, ezekkel a gyerekekkel közösen „dolgoztunk”, „játszottunk” nagyméretű papír- vagy kartonlapon. A felügyeletem alatt minden eszközt használhattak, kipróbálhattak. A felhasznált eszközök könnyen beszerezhetők, tárolhatók és különböző tevékenységek során felhasználhatók. Szeretnék bemutatni több technikai folyamatot, amelyek munkára, alkotásra ösztönöznek, és érdekes, varázslatos képek alkotását teszik lehetővé.

Mivel rajzolhatunk, festhetünk?

- ceruzával (grafit és szénceruza)
 - színes ceruzákkal, filctollal
 - zsírkrétával
 - gyertyával, színes krétával, tussal, porpasztellel, tubusfestékekkel
- #### Eszközök:
- ecset, pálcika, fogvájó, hajcsat, szeg
 - fonál, fólia
 - textildarabka
 - forgács (fa-, ceruza-, zsírceruza-forgács)
 - természetes anyagok (zöldségek, gyümölcsök, növények, termények, termések)
 - só, dugó, szivacs, vatta

- szívószál, mosogatószer

- üveggolyó

Mire rajzoljunk, fessünk?

- papírlapra (különböző színű, méretű, vastagságú)

- kartonra, hullámpapírra

- műanyaglapra, fóliára, tálcára

- üvegre, csempére, tükörrre

- vászonra és különböző minőségű textilre

- fára, táblára

- homokba, grízbe, hóba, sárba, agyagba, gyurmába

- aszfaltra, falra, papírtányérra

- különböző méretű, alakú kőre

Technikai ajánlások

I. Rajzolás

- bottal, pálcikával – homokba, hóba

- krétával – aszfaltra, papírra, kartonra, táblára

- ceruzával (szén, grafit, színes) papírra

II. Festés

- ecsettel – papírra, textilre, fóliára, üvegre, csempére, fára, kőre

- ujjal, tenyérrrel a felsorolt anyagokra

- vattapamaccsal, természetes anyagokkal – a fentebb felsorolt anyagokra

- pálcikával, szívószállal – papírra

III. Nyomdázás

- ujjal, tenyérrrel, zöldegekkel, gyümölcsökkel, falevelekkel, terményekkel, dugóval, textillel, fonallal, szivaccsal, vattapamaccsal

IV. Vegyes technikák

- mozaikkép-készítés (papír, tojáshéj, forgács)

- terménykép készítése

- fonalkép készítése

- festékhengerlés (festés hengerrel)

- gyertyacsöpögtetés

V. Más technikák

- fésűvel – festékhúzás

- szívószállal – festékfújás

- fogvájóval – karcolás

- pálcikával – festékkihúzás

- fogkefével – fröcskölés

- lapátkával – festékelhúzás

VI. Érdekes technikák

- tükörszimmetria

- pecsétmozaik

- üvegfestmény

- karcolás

- viaszkép

- kollázs

- batikolás

I. Rajzolás

Eszközök

- papír – különböző méretű, alapszínű, minőségű

- grafit ceruza, színes ceruza, zsírkréta

- filctoll

- Kiscsoport

- firkarajz (egyéni munka vagy firkatömb): a gyerekek közösen alkotnak egy képet, pl. egy dal, egy mondóka megtanulásakor együtt megjelenítik, ábrázolják az elhangzottakat

- Középső csoport

- a vonalas jellegű ábrázolás gazdagodik a ponttal, folttal, jobban tájékozódik a térben, szabályosabb „formák, alakok” észlelhetők a vonalvezetés során

- Nagycsoport

- a gyermekek alkotásai hangulati sűrítést kapnak, a részleteket kidolgozzák, gondosan színezik

- a díszítő sorok rajzolása utal az értelmi fejlődésre, az emlékezet, kitartás, önuralom fejlődésére

- több eszközt használ, érdekli az írás

Fontos követelmény

- minden csoportban az eszközhasználat helyes elsajátítása, alkalmazása (ceruzafogas, az alapfelület rögzítése bal kézzel, könnyed eszközkezelés, helyes testtartás)

I. Rajzolás

- Eszközök: kréta, nagyméretű kartonlap, tábla vagy aszfalt; színes krétával a fent említett eszközök segítségével nagyméretű rajzok alakítása

- Eszközök: pálcikák, botok, vesszők vagy a mutatóujj, homokozó vagy a lapra szórt homok, gríz

Nagyméretű képek alakítása akár a szabadban, akár a csoportszobában

- Eszközök: filctoll, papír

Az életkori sajátosságoknak megfelelően képpalkotás, díszítő sorok, tájkép vagy élményrajzok „szülehetnek”.

II. Festés

Eszközök: vízfesték vagy tempera, paletta, ecset, papír

- Rajzolj különböző formákat (sablon segítségével) a papírlapra!

- Fesd ki a formákat úgy, hogy ne „lépj” ki a kontúrból!

- Próbáld keverni a színeket!

- Alapszínek: sárga, piros, kék

- Keverékszínek: sárga + piros = narancs
sárga + kék = zöld
piros + kék = ibolyalila

1. Festés ujjal

Eszközök: vízfesték vagy tempera, víz, papír, paletta, törlőruha.

- Mártsd a mutatóujjad a festékbe, és nyomd a papírlapra!

- Ha szorosan egymás mellé nyomkodod a festékes ujjbegyed, különféle formákat alakíthatsz!

- Ez a technika nagyon kedvelt a kiscsoportban, de a közép- és nagycsoport is szívesen alkalmazza más technikákkal kombinálva. Ugyanilyen hatást érthetsz el, ha a ceruza tompa végét mártod a festékbe.

2. Festés vattapamaccsal

Eszközök: vízfesték, tempera, vattapamacs, papír, puha törlőruha

- Tépj egy akkora darabka vattát, amit gombolyag alakúra formálva, könnyen tudsz fogni!

- A vattapamacsot vizezd be, majd alaposan szorítsd ki! Festékezd be vízfestékkel, és finoman nyomd a papírlapra!

- A vattapamacs puhasága, rugalmassága megengedi, hogy méretét, alakját változtasd, így bármit festhatsz vele (virágot, lepkét, a baba ruháját)!

- Nemcsak papírlapra, különböző minőségű textilre is festhatsz a vattapamacs-csal. Ez esetben fontos, hogy a tempera sűrűbb legyen, mint amikor a papírra pecsételsz.

3. Festés fogkefével

Eszközök: tempera vagy tus, paletta, fogkefe, szita, puha törlőruha, sablonok vagy falevelek.

- Helyezz a papírlapra sablonokat vagy faleveleket! Ezeket úgy is rendezheted a lapon, hogy különböző tárgyakat vagy alakokat ábrázoljanak.

- Keverj edényekbe különböző színű temperát, és ebbe mártsd bele a használaton kívüli fogkefét!

- Tartsd a szitát 10 cm magasan a rajzlap fölé, és dörgöld a fogkefét a szita aljához! Így a festék szétspriccel, és kicsi cseppecskékben esik a papírra.

- Amikor a festék megszárad, távolítsd el a sablonokat! Ezek helye fehér marad, a háttér színes lesz.

4. Festés vizes, gyűrött lapra

Eszközök: tempera, paletta, víz, rajzlap, különböző eszközök pecsétnek (radír, krumplici, szivacs, ceruza), sablonok, gombostű, nagy, puha ecsetek, puha törlőruha, műanyaglap

- Mártsd a vízbe a papírlapot, hagyd ázni, majd gyűrűd össze gombóccá és szorítsd ki!

- Terítsd ki óvatosan a vizes papírlapot egy műanyag fóliára!

- Puha ecsettel mázolj a lapra egy vagy több színt! Ez lesz az alap. A nedves papíron a festék szétfolyik és egymásba olvad. Erre a lapra festhatsz ecsettel, pálcikával, elképzelésed szerint. Ha megszárad a lap rajzolhatsz rá színes ceruzával.

5. Festés dugóval

Eszközök: tempera, paletta, víz, papírlap, parafadugók, puha törlőruha

- Tegy a palettára különböző színű festékeket!

- Mártsd a parafadugót a festékbe, majd nyomd a papírlapra!

- Ha szorosan egymás mellé kerülnek a nyomatok, kialakul az általad elképzelt kép!

- Gombostűket szúrhatasz a parafadugóba (különböző alakzatban: kör, virág) úgy, hogy 1/2cm-re lógjon ki a gombostű feje. A festékbe mártogatott alakzatokkal nagyon érdekes mintákat kapsz!

6. Festés virágokkal

Eszközök: tempera, paletta, víz, papírlap, különböző virágok, puha törlőruha

- Tegy az edényekbe különböző színű festékeket és higítsd!

- Tép le a virágot a száráról úgy, hogy azért könnyedén tudd majd ujjaid közé fogni!

- Mártsd be a virágot a festékbe, majd óvatosan nyomd a lapra.

- Ugyanazt a virágot más-más színbe is mártathatod, és tovább nyomdázhatasz vele.

- Nagyobb virágok szirmait is használhatod nyomatkészítésre.

- Csodás nyomatot készíthetsz a pitypang, margaréta, szegfű, babakrizantém felhasználásával.

III. Nyomdázás

7. Nyomatok

Eszközök: tempera, paletta, víz, ecset, papírlap, kelbimbó, krumplici, hagyma, alma, műanyagtányér, kanál, vastag anyagdarab

- Tegy a tányérra egy vastag anyagdarabot! Nyomj rá sok festéket, és a kanál segítségével kend szét rajta! Ez lesz a pecsételő párna.

- Készíts minden színből egy-egy pecsételő párnát!

- Készíts pecsétet félbevágott kelbimbóból, krumplicból, cikkekre vágott almából, hagymából!

- Nagyon érdekes képeket készíthetsz.

8. Festés műanyag lapátkával

Eszközök: tempera, paletta, víz, rajzlap, ceruzák, műanyag lapátkák, törlőruha, sablonok

- Rajzolj egy képet a lapra, vagy sablon segítségével egy alakzatot!

- Csöpögtesd különböző színű festékeket a lapra vagy az elkészült képre!

- Vedd a kis műanyag lapátkát, és lapon tartva, fentről lefelé, balról jobbra vagy éppen ferdén húzva, mázold el a festékcseppeket!

- Figyeld a színeket!

- Ha sablon segítségével készült a kép, miután megszáradt, kivághatod, és egy másik lapra ragaszthatod!

- Nagyon szép meghívókat készíthetsz ezzel a technikával.

IV. Vegyes és érdekes technikák

9. Terméskép

Eszközök: tempera, paletta, víz, rajzlap, különböző magok, termések (fűmag,

rizs, gríz, borsó, lencse, mustármag, mák, tökmag)

- Rajzolj egy képet a papírlapra, majd ragasztózd be az egyes részeket, körvonalakat.

- Szórd tele a képet valamilyen termékkel, maggal, és hagyd száradni!

- Rázd le a lapról a felesleget (magokat, stb.)!

- Végy egy kis csomó vattát, és csavard egy rongydarabba, amit mártás festékbe, és nyomkodd a képre!

- Használj több színt! Ecsettel is festheted a termésképet.

10. Szíromkép

Eszközök: rajzlap, ecset, ragasztó, érdekes színű, alakú, méretű virágszírmok

- Gyűjts virágszírmokat és préseld le!

- A lepréselt, száraz szírmokból alakíts ki egy képet, illusztrációt!

- A virágszírmokat egyenként, óvatosan ragasztózd be, és helyezd vissza a lapra!

- A kész képet kiegészítheted különböző termésekkel, magokkal, természetes anyagokkal!

- Hogy tartós legyen a kép, lefújhatod színtelen lakkal!

- Természetes anyagokból keretet készíthetsz, ami még szebbé, díszesebbé teszi (pl: szalmaszál, nádszál, fogvájó).

11. Karcolásos kép

Eszközök: tempera, víz, rajzlap, gyertya, fekete rajztus, ecset, karcolóeszköz – fogvájó, hegyes hurkapálca

- Fesd be a rajzlapot temperával! Használj vidám, tiszta színeket! Hagyd száradni a festéket.

- Dörgöld be a lap teljes felületét gyertyával! Bármilyen irányba mozgathatod a gyertyát: vízszintesen, függőlegesen, ferdén, körkörösén.

- Mázold be a lapot fekete tussal! Ha az ecsetet beszappanozod, a tus nem folyik le a begyertyázott felületről. Hagyd száradni a lapot!

- Karcolgatással rajzolj a képre, amit szeretnél!

- Egyszerűbb megoldás is létezik: sajtírozd be a rajzlapot vastagon, színes zsírkrétával, majd egy hegyes karcolóeszkővel kezd el rajzolni.

12. Tükörszimmetria

Eszközök: tempera, paletta, víz, rajzlap, ecsetek, pálcikák, törlőruha

- Hajtsd felébe a rajzlapot, simítsd végig a hajtás helyét.

- Nyisd szét a papírlapot!

- Tegy a rajzlap jobb felére festéket, vagy fess egy képet! Vastagon vigyél fel festékeket a lapra!

- Hajtsd össze a lapot a hajtás helyén, majd nyomkodd, simítsd a tenyereddel!
- Nyisd szét a lapot, és figyeld meg a kialakult képet!
- Ha akarod, kiegészítheted a képet. Ecsettel, pálcikával vagy más technikával dolgozhatsz még a képen!

13. Festés spárgával

Eszközök: tempera, paletta, víz, rajzlap, kemény kartonhenger, spárga, műanyaglap, törlőruha

- Ragaszd a spárga végét a kartonhenger belsejébe!
- Tekerd a spárgát a hengerre balról jobbra, majd visszafele, hogy érdekes mintákat alakíts!
- Tegy a műanyaglapra festéket – több színt is egymás mellé!
- Forgasd bele a hengert a festékbe! Vigyázz, hogy a festék mindenütt befogja a spárgát!
- Fektesd a hengert a rajzlap aljára, és görgesd a lapon! Többször más-más irányból ismételheted a görgetést!
- Hagyd száradni, utána pedig használhatod nyomatok készítésére!

14. Buborékkép

Eszközök: erős színű porfesték, víz, világos színű rajzlap, csészék, kávéskanal, mosogatószer, szívószálak, törlőruha

- Önts a bögrébe vizet! Körülbelül harmadig legyen tele!
- Tegy bele különböző színű porfestéket, és keverd össze, míg elolvad!
- Tegy bele jócskán mosogatószert, és keverd össze!
- Tedd a szívószálat a bögrébe, és addig fújd, míg a buborékok a bögre felé emelkednek! Vigyázz, nehogy beleszívj a szívószálba!
- Vedd ki a szívószálat a bögréből, és nyomd rá a lapot a buborékokra!
- Fújj buborékokat a másik bögrébe, és helyezd arra is a lapodat!
- Kivághatod a buborékokat, és felragasztva egy másik lapra, érdekes buborékképet készíthetsz.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Aszalai Anett, Horváth Judit, Horváthné Csapucha Klára, Dr. Rónáné Falus Júlia: *Amit az óvónőnek észre kell venni*. Flaccus Kiadó, Budapest, 2005.
- Balázsne Szűcs Judit, Szaitzné Gregorits Anna: *Óvodások könyve*. Komplex játékgyűjtemény 4-7 éveseknek. Novum Kiadó Kft, 2005.
- Iván Magdaléna: *Ötletek az óvodai élet mindennapjaihoz*. Novum Kiadó Kft, 2001.

PÁZMÁNY ANNAMÁRIA

NÉPI GYERMEKJÁTÉKOK

A népi játékok hosszú idő alatt formálódtak olyanokká, amelyeneknek ma ismerjük őket. A népi játékoknak lélektani és társadalmi szerepük van. A gyermekeket születésüktől fogva körülvette a játék. A felnőttek vagy az idősebb testvérek mondókákat mondtak, dalokat énekeltek, miközben ringatták, cirógatták tapsoltatták, lovagoltatták a gyermekeket. E játékok során a gyermek megtanulta, hogyan tudja testrészeit mozgatni, használni.

A külvilág megismerésében is szerepet kaptak a népi játékok: a gyerekek énekeltek a bogaraknak, állatoknak, hívogatták az esőt, a napot mondókák segítségével. Megtanulták az idősebbektől, hogyan kell homokvárat építeni, hogy mindennel lehet játszani, fűvel-fával egyaránt, miközben megismerték a körülöttük lévő anyagokat, tárgyakat és azt, hogy mire alkalmasak.

A játék társadalmi szerepe főleg az egymáshoz való alkalmazkodásban, a szabályok betartásában kapott szerepet. A kortársakkal kialakított kapcsolat segít a beilleszkedésben. A gyermekek megtanulták, hogy a céljaik eléréséhez fontos az együttműködés, csapatmunka, a közösségi viselkedés szabályainak elsajátítása.

A népi játékok feladata napjainkban sem változott. Annak ellenére, hogy másképp élünk, más lehetőségeink vannak, a viselkedési normákat el kell sajátítani, alkalmazkodni kell a környezetünkhöz, az emberekhez. Tehát ha a körülmények változtak is, a játék feladata megmaradt. Ezért is fontos a népi gyermekjátékok, dalok, mondókák, eszközök alkalmazása az óvodában.

A hagyományos népi játékok segítenek abban, hogy a gyermekek megtalálják helyüket különféle környezetben, ne legyenek félénkek, visszahúzódók, sőt agresszívak, együttműködésre képtelenek.

A tapasztalat is azt mutatja, hogy a gyermekek szívesen játszanak többek között olyan népi játékokat, amelyek a népszokásokhoz, jeles napokhoz fűződnek. Ezek a játékok hozzájárulnak ahhoz, hogy a gyermekek megismerjék a népük kultúráját, hagyományait és a hozzá fűződő szokásokat. Ami fontos, hogy nemcsak megismerik, hanem a játékokban aktívan át is élik azokat.

A magyar néphagyomány gazdag a játékokban, dalokban, mondókákban, amelyek nagyon jól felhasználhatóak az óvodai nevelésben – és jól alkalmazhatók a farsangi időszakban.

A farsanghoz hozzátartozott a jókedv, mulatozás, eszem-iszom, tánc, párválasztás és a télűzés. A következőkben ezekhez a szokásokhoz kapcsolható játékokat gyűjtettem egybe.

Hangszerek készítése:

Dob: Zsírpirart teszünk egy konzervdobozra, és befőttes gumival rögzítjük. Dobként használhatunk bármilyen játéktartó dobozt vagy fazekat felfordítva.

Csörgődob: egy papírtányér széléhez kicsi alufóliadarabokat erősítünk.

Diócsörgő: 6 db dióból készíthető. A félbevágott diók belsejéből kiszedjük a diót, és egy-egy kb. 35 cm-es selyemszalagot ragasztunk a diókba, majd összeragasztjuk a dióhéjakat. Száradás után összecsomózzuk a selyemszalagokat és egy botra kötjük.

Üvegmuzsika: Vegyünk nyolc befőttesüveget vagy poharat, és töltsük meg őket különböző magasságig vízzel. Amikor megkoppintjuk az üvegeket kiskanállal, mindegyik más hangot fog adni.

Köcsögduda: Egy köcsög szájára bőrdarabot kötünk (vékony bőrt), közepére egy kis lyukat vágunk, amelybe egy nádszálat szúrunk. Ezt rögzíteni kell a bőrhöz, hogy a húzogatósnál ki ne csússzon. A nád szoruljon a lyukban.